

BUDOVANIE HRANICE MEDZI PROTEKTORÁTOM A SLOVENSKÝM ŠTÁTOM NA JUHOVÝCHODNEJ MORAVE V ROKU 1939

Karol Janas, Povážská Bystrica

Po rozpade spoločného štátu v marci 1939 začala na moravsko-slovenskom pomedzí vznikať nová hranica. Nemci takmer okamžite hranicu uzavreli a zaviedli riadnu pasovú a colnú kontrolu. Spočiatku ju vykonávali spolu s českými četníkmi, no do augusta 1939 prešla hraničná kontrola výlučne do nemeckých rúk, pričom Nemci úzko spolupracovali so slovenskými orgánmi, ktoré zaviedli vlastnú colnú a pasovú kontrolu.

Československá republika bola považovaná od svojho vzniku za oázu demokracie v strednej Európe. Napriek jej mnohonárodnostnému zloženiu sa v nej až do konca tridsiatych rokov vážnejšie národnostné spory takmer neobjavili. Problémy vznikli až koncom tridsiatych rokov. Slovenský nacionalizmus a separatizmus v spojení s tlakom Nemecka ohrozoval stabilitu štátu. Po vyhlásení autonómie Slovenska v októbri 1938 sa situácia vyostrovala i v pohraničí. Tlak Nemecka na rozbitie ČSR neustával a nemeckí emisári chceli dotlačiť slovenských predstaviteľov k úplnej samostatnosti.¹ Tieto snahy nenachádzali u väčšiny slovenských politikov ohlas, no časť radikálov, najmä v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, sa ich snažila naplniť. Ústredná vláda v Prahe sa začiatkom marca 1939 rozhodla radikálov eliminovať a na Slovensku upokojiť situáciu. Rozhodla sa však nešťastným spôsobom pre zavedenie stanného práva na Slovensku a zosadenie autonómnej vlády, ktorá bola jej dovtedajším partnerom.² Udalosti známe ako Homolov puč nahráli Hitlerovi a v konečnom dôsledku znamenali rozpad štátu.

Rozhodnutie vlády zaviesť na Slovensku stanné právo sa vláda spočiatku snažila utajiť a zľahčiť. Okresní náčelníci na moravskej strane nariadili 10. marca 1939 z príkazu Zemského úradu (ZU) v Brne stráženie prechodov na Slovensko. Cieľom bola lustrácia osôb podozrivých z prenášania správ alebo rozkazov. Stráženie sa malo vykonávať nenápadne, pod zámenkou revízie vodičských preukazov a preukazov o stave vozidla.³ Obmedzené boli aj možnosti informovania o udalostiach na verejnosti. Od 10. marca 1939 ohľadne Slovenska bolo možné zverejniť len úradné správy, akékoľvek iné mali byť potlačené, spolu so správami o sústreďovaní četníctva v moravsko-slovenskom pohraničí.⁴ Citácia zahraničného tisku bola možná len výhradne v reprodukcii dodanej československou tiskovou kanceláriou. Nepripustná bola nápadná úprava týchto správ. Vlastné komentáre mohli byť len stručné a nesmeli sa dotýkať Slovákov, či ísť proti nim.⁵

Opatrenia československej vlády mali opačný výsledok ako vláda zamýšľala. Situácia na Slovensku sa ešte viac zradikalizovala, čo okamžite využil Hitler. Pozval si zosadeného predsedu slovenskej autonómnej vlády (dr. Jozefa Tisa) do Berlína a tam ho ultimátom prinútil k zvolaniu slovenského snemu na 14. marca 1939. Snem musel vyhlásiť samostatnosť, lebo inak by Hitler, rozhodnutý zničiť ČSR, ponechal Slovensko svojmu osudu. To by znamenalo rozdelenie medzi Maďarsko a Poľsko. Slovenský snem nátlaku vyhovel a vyhlásil samostatnosť.⁶ Na moravsko - slovenskom pomedzí náhle vyrástla nová hranica.

Nemecká armáda obsadila 15. marca Čechy a Moravu a vytvorila tam protektorát. Moravsko-slovenské pomedzie sa stalo hranicou medzi Nemeckou ríšou a Slovenskou republikou. Nemci hranicu okamžite uzavreli. Na obsadenom území zaviedli vlastnú civilnú správu, ktorú reprezentoval úrad Oberlandráta. Nemecká civilná správa sa stabilizovala po zániku menších oberlandrátov (napr. Vsetín) v apríli 1939. Oberlandrát ostal v Zlíne a jeho

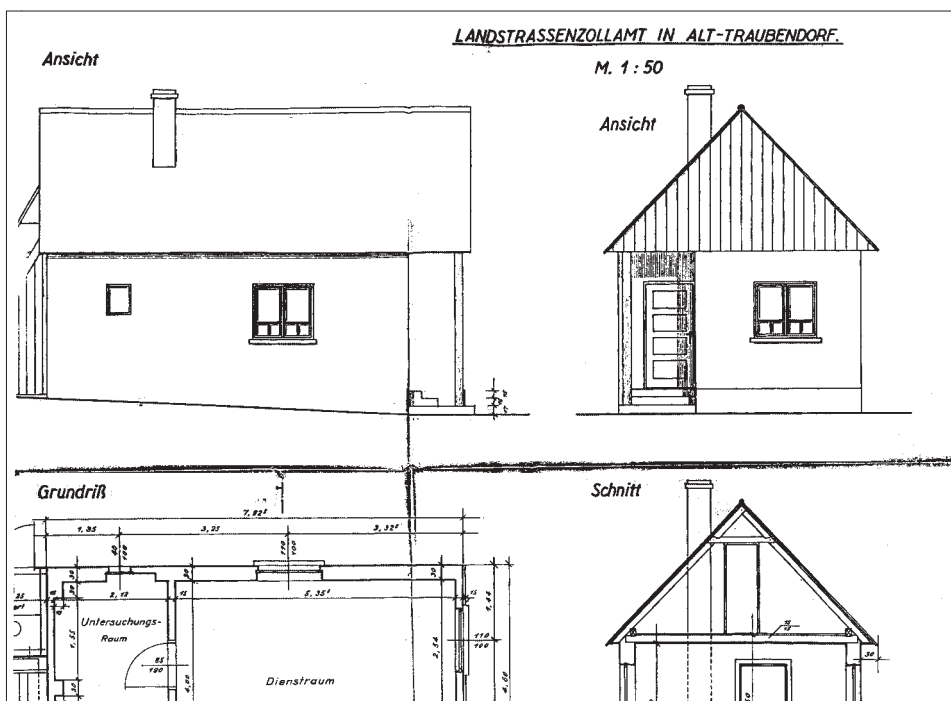
pôsobnosť sa vzťahovala na okresy Uherský Brod, Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín.⁷

Razantne postupovali Nemci aj na hranici. Už od 16. marca 1939 zaviedli so Slovenskom riadnu pasovú kontrolu.⁸ Od 1. apríla 1939 zriadilo ministerstvo financií v Prahe na hranici so Slovenskom aj riadne colné kontroly.⁹ Na pomezí moravsko-slovenskom boli zriaďované nemecké finančné stráže.¹⁰ Colné kontroly so Slovenskom boli v Lanžhote, Hodoníne, Sudoměřicách, Velkej, Strání, Starom Hrozenkove, Vlárskom Priesmyku, Hornom Lidči, Sřtelnej, Velkých Karloviciach–Leskovom a Frýdlante.¹¹

Podľa hlásenia četníckych staníc v pohraničí kontrolu na hranici vykonávali nemeckí colníci s jedným členom gestapa.¹² Postupne sa v pohraničí zvyšoval počet nemeckých pasových úradníkov. V Květné ich bolo osem, Olšovci osem, Starom Hrozenkově štrnásť, Hornom Lidči šesť, Sřtelnej trinásť, Valašskej Senici jedenásť, Bylnici šesťnásť a Vlára šesť.¹³ Objavili sa i prvé nedorozumenia a spory medzi českými četníkmi, finančnými strážnikmi a nemeckou pohraničnou strážou. Nemci plánovali prevziať celú agendu, čo českých zamestnancov existenčne ohrozovalo. Snaha českých zamestnancov o čo najužšiu súčinnosť narážala na nemeckej strane na nezájum a často i neskrývaný odpor a nechut k spolupráci. Keď sa k tomu pridali i prejavy nedôvery nebolo možné českých zamestnancov na hranici udržať. Českí pohraniční finanční strážnici z hranice definitívne odišli k 12. máju 1939 a na hranici ostali len Nemci. Do toho dátumu vykonávali pasové kontroly spoločne.

15. júna 1939 veliteľ ríšskonemeckej pohraničnej polície zakázal do pasov pretiskovať razítka pohraničnej pasovej kontroly v českom jazyku, lebo Nemci používali razítka s textom v nemeckom znení. K dispozícii ich mali už od 30. apríla 1939, no dočasne tolerovali aj razítka s českými nápismi. Podobne boli tolerovaní aj českí četníci pri hraničných kontrolách. Na rozdiel od pohraničných finančných strážnikov mohli dočasne ostať v službe. Ich prítomnosť a znalosť miestnych pomerov zabezpečovala, že hranice cez pasovú kontrolu neprekračujú osoby hľadané zatykačom. Postupne však nemecké orgány prebrali celú pohraničnú agendu a českí zamestnanci sa stali prebytoční. Nemci sa ich snažili z hranice odstrániť. Ako príklad môže slúžiť hraničný prechod v Květné. Veliteľ miestnej Grenzpolizei, kriminálny asistent Jakobs, odmietol vykonávať pasovú kontrolu spolu s českými pasovými úradníkmi. Dvácátého mája 1939 oznámil vrchnému strážmajstrovi Nedbalovi, že nesúhlasí so spoločnou pasovou kontrolou. Spojil sa s nadriadenými orgánmi v Uherskom Hradišti a Zlíne a požiadal ich o rozhodnutie, kto je oprávnený vykonávať hraničnú kontrolu. Rozhodne odmietol spoločné vykonávanie kontrol. Taktiež odmietal osobitné kontroly vykonávané českými a nemeckými orgánmi. Napriek jeho žiadosti úrad s rozhodnutím otáľal, čo spôsobilo, že Česi spočiatku neodišli a na na hranici vládol chaos. Kontrolu vykonával za českú stranu osobne vrchný strážmajster Nedbal. Zistil, že nemecké orgány z Grenzpolizei a ríšskonemeckého colného orgánu nechali voľne prekračovať Slovákov hranice, s odôvodnením, že sú to osoby im známe a oni majú právo tak urobiť i v prípade ak Slováci nemali žiadne preukazy. Povoľovali aj vstup pre občanov Slovenskej republiky, ktorí mali priepustky vystavené notárskym úradom v Moravskom Lieskovom. Ríšskonemecký colný úrad v Květné vystavil priepustky aj všetkým zamestnancom sklárni v Květné, ktorí bývali na Slovensku. Priepustky boli červenej farby a vydával ich kriminálny asistent Pisaritsch z Květné. Tieto priepustky však boli postupne odoberané a ničené.¹⁴ Vrchný strážmajster Nedbal podal sťažnosť na postup nemeckej strany a žiadal ponechanie českých četníkov pri pohraničných kontrolách. No napriek veľkej snahe sa českých zamestnancov na hranici udržať nepodarilo. Od 15. augusta 1939 prešla pasová kontrola výhradne do rúk nemeckej Grenzpolizei. Českí četníci sa stali zbytoční a museli hranicu opustiť. Náhle sa ocitli bez práce a požadovali pomoc protektorátnej vlády pri hľadaní nového zamestnania. Ministerstvo školstva a národnej osvety pre nich poriadalo kurzy pri obchodných akadémiách. Pozostávali z nemčiny, písania na stroji a tesnopisu. Výcvik bol bezplatný.¹⁵ Prebiehali v Uherskom Brode a zamestnanci bývalej finančnej a colnej stráže sa naň mohli priebežne hlásiť.¹⁶

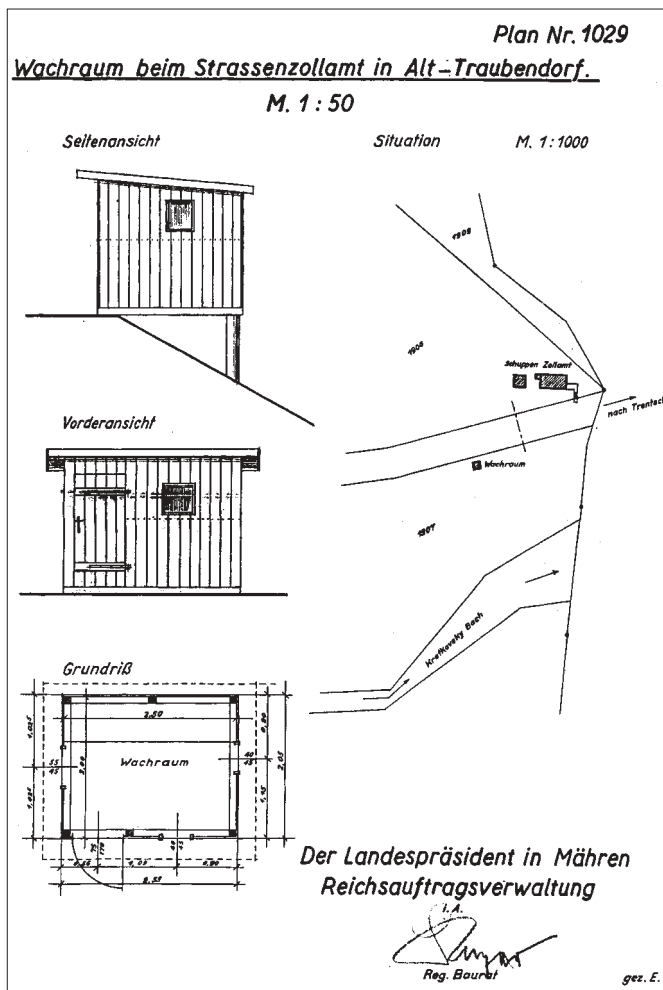
Problémom ostali vlastnícke práva k hraničným budovám. Postavené boli za peniaze

obcí, no po odchode českých zamestnancov prešli do nemeckých rúk. Obce na moravsko – slovenskom pomedzí si v mnohých prípadoch nárokovali preplatenie nákladov spojených s ich výstavbou. Príkladom môže byť situácia v Starom Hrozenkově. Pasová kontrola v Starém Hrozenkově a Strání prešla podobne ako inde na hranici od 15. augusta 1939 výlučne do rúk Grebzipolizei. Colný domček v Starom Hrozenkove postavila obec nákladom 10 400 Korún.¹⁷ Obec požadovala refundáciu nákladov a ríšske orgány sa zaviazali sumu uhradiť. Až potom prešiel domček do ich vlastníctva.¹⁸

Nemci mali v pohraničí rozsiahle plány. Mnoho nemeckých pohraničných, finančných a colných zamestnancov sa v pohraničí plánovalo trvalo usadiť. Z poverenia nemeckej strany ZU zisťoval ceny pozemkov v pohraničnom pásme na moravsko–slovenskej hranici mimo zastavaného územia. Ríšsko-nemecká správa tam hodlala postaviť služobné byty. Záujem Nemcov obsiahol takmer celé pohraničie v oblasti Juhovýchodnej Moravy. Ceny pozemkov sa zisťovali v katastroch obcí Strání, Starý Hrozenkov, Žitková, Bylnice, Štítná, Jestřábí, Návojná, Brumov, Nedašova Lhota, Nedašov a Horní Lideč.¹⁹

Časom sa situácia na hranici ukludnila a vytvoril sa štandardný hraničný systém. Problémy však začala robiť slovenská strana. Po rozpade spoločného štátu bola hranica uzavretá a v priebehu roka 1939 ťažko priechodná najmä z českej strany. Slovenská republika ako nový subjekt medzinárodného práva urýchlene vytvorila vlastný systém pasovej a vízovej služby. Novozriadenej pasovej službe robila až do konca roka 1939 problém existencia viacerých druhov pasov, ktorými disponovali slovenskí (i protektorátni) občania cestujúci do zahraničia. Okrem pasov slovenskej republiky vlastnili a používali aj pasy vydané orgánmi ČSR.²⁰ Vláda sa preto rozhodla ukončiť im platnosť. Po tomto dátume sa pasy vydané počas existencie ČSR stali neplatnými a nesmeli sa ďalej predlžovať. Platnosť stratili aj v prípade, ak boli prerazítkované novým názvom Slovenský štát, či Slovenská republika. Výnimkou boli pasy vydané po 14. marci 1939 a prerazítkované úradnou pečiatkou s nápisom Slovenská republika. No i tie mali byť postupne stiahnuté a vymenené za oficiálne pasy slovenského štátu. Spolu s pasmi stratili platnosť aj víza, vydané za ČSR.

Slovenská republika zaviedla vízovú povinnosť pre všetky štáty sveta. Víza udeľovalo Ministerstvo zahraničných vecí, Ministerstvo vnútra a úrady I. inštancie. Návštevníci zo zahraničia (za cudzincov boli automaticky považovaní aj obyvatelia protektorátu) mohli o udelenie víza požiadať aj na zastupiteľských úradoch v krajine odkiaľ pochádzali, prípadne v krajine, pod ktorú spadali. Ak sa v takýchto štátoch zastupiteľský úrad nenachádzal, mohli požiadať o vízum aj priamo na slovenskej hranici.²¹

Slovenská republika udeľovala dva druhy víz. Prejazdné na 48 hodín a vstupné na 3 mesiace. Pri udeľovaní víz rozdeľovala návštevníkov do dvoch skupín na árijcov a neárijcov. Prvej skupine nerobila prakticky žiadne problémy, druhá musela doložiť ešte niekoľko ďalších dokladov. Neárijský návštevník, ktorý žiadal o slovenské vízum musel predložiť rodný list, potvrdenie, že sa môže vrátiť späť do pôvodnej krajiny, potvrdenie národnej banky na primeranú sumu valút a musel doložiť dôvod cesty na Slovensko. Prísnej kontrole bol podrobený aj jeho pas. Nesmel obsahovať poznámku (často na veľmi nenápadnom mieste), ktorá by obmedzovala vrátenie majiteľa do krajiny, ktorá pas vydala. Vydanie víz pre občanov židovského pôvodu prichádzajúcich z Nemecka (tam patrili aj občania protektorátu) bolo veľmi prísne regulované a takmer nemožné. Príčinou bolo to, že občan židovského pôvodu, ktorý z Nemecka raz vystúpil sa doň už nikdy nesmel vrátiť. Ak sa úrady rozhodli neárijo-

vi vízum vydať musela na ňom byť zaznamenaná vstupná a výstupná stanica a doba platnosti nesmela presahovať jeden mesiac. Ak neáriec žiadal o vízum na hranici musel okrem vízového poplatku na hranici zaplatiť aj 50 Ks za telefonický rozhovor s ústredným orgánom. Poplatok musel zaplatiť i v prípade, ak mu vízum bolo udelené aj bez telefonického rozhovoru i v prípade, ak vízum udelené nebolo. Prísne obmedzené bolo aj vydávanie slovenských víz pre osoby cudzej brannej moci (i vo výslužbe). Vízum mohli získať len so súhlasom nadriadených ústredných orgánov, v tomto prípade Ministerstva zahraničných vecí, Ministerstva vnútra a Ministerstva národnej obrany.²²

V roku 1939 bolo mnoho slovenských pasových hraničných staníc slabo materiálne vybavených, čo predlžovalo čas vybavenia na hranici. Na mnohých miestach chýbali kontrolným pasovým orgánom vízové razítka. V takom prípade do pasu vpísali len poznámku o aký druh víza návštevník žiada, a ten si ho vybavil po príchode na miesto pobytu. K vydávaniu víz pre takéto prípady boli dočasne splnomocnené okresné úrady. Ich úradníci najmä v kúpeľných mestách mali záujem na príchode zahraničných návštevníkov a s vydávaním víz im problémy nerobili.

Hranica bola až do leta 1939 z oboch strán takmer hermeticky uzavretá. Časom však musela byť z čisto pragmatických dôvodov priepustnosť hranice uvoľnená. Bolo potrebné vyriešiť problematiku malého pohraničného styku²³ i mnoho ďalších sporov, ktoré ostali po náhlom uzatvorení hranice v marci 1939 nedoriešené. V júli 1939 písalo prezídium Zemského úradu v Brne okresným hejtmanom a policajným riaditeľom v pohraničí o vyskytujúcich sa prípadoch, že bývalí štátni zamestnanci českej národnosti majú na Slovensku nárok na pohľadávky vyplývajúce zo služobného pomeru, doplatky za služobné platy, vedľajšie služobné príjmy, sťahovacie úlohy a úhrady cestovných účtov. Okresní hejtmani ich mali zistiť a zaslať na Zemský úrad v Brne, ktorý ich zhromažďoval pre ministerstvo vnútra. Žiadosť o vyrovnanie pohľadávky musela obsahovať meno a priezvisko, hodnosť, predchádzajúce a terajšie služobné miesto, podstatu pohľadávky a jej výšku.²⁴ V októbri 1939 Stála sťahovacia komisia zabezpečujúca odchod českých zamestnancov zo Slovenska požadovala opätovné otvorenie hranice, aby zo Slovenska do protektorátu mohli odísť osoby, ktoré tam mali zamestnanie. Pre tieto osoby sa vydávala na prekročenie hranice špeciálna priepustka s razítkom „Gesehen“.²⁵

Problém robili českým zamestnancom pri návrate aj slovenskí radikáli, najmä členovia Hlinkovej gardy. Na prezídiu Zemského úradu v Brne sa hromadili sťažnosti na ich postup pri vykonávaní hraničných kontrol. Príslušníci HG zabavovali zamestnancom českej národnosti odchádzajúcim zo Slovenska finančné hotovosti, vkladné knižky, cenné papiere a iné cennosti. Sťažnosti sa zasielali majorovi četníctva Jaroslavovi Jindrovi do Bratislavy na Krajské žandárske veliteľstvo k doriešeniu. Sťažnosť musela obsahovať údaje: kde, kto a kedy odobral cennosti, výšku odobratej čiastky, číslo vkladnej knižky, a bližšie označenie cenných vecí. Ak to bolo možné k sťažnosti sa prikladalo aj potvrdenie o zaplatení. Slovenskej vláde robilo riešenie sťažností vážne problémy, lebo vo svojom výnose ešte z marca 1939 povolila vysťahovanie českých zamestnancov aj s celým majetkom.²⁶ Sťažnosti sa hromadili a po čase už bola situácia na hranici tak neúnosná, že radikálne sily z HG boli z kontrol na hranici odvolané a HG bola odzbrojená.

Problémy v pohraničí neboli len medzi obyvateľmi protektorátu a slovenského štátu. Spory vznikali aj pri spolužití prisťahovaných nemeckých zamestnancov a miestnych obyvateľov. V mnohých prípadoch išlo o nedorozumenia, protežovanie Nemcov miestnymi orgánmi, či rôzne kritéria uplatňované pre miestnych a nemeckých prisťahovalcov. Starosta obce Strání napríklad žiadal okresného hejtmana o informáciu, ako postupovať v prípade, ak nemecký vojak, člen ríšskonemeckej pohraničnej stráže zabezpečoval poriadanie tanečnej zábavy. Podobné akcie boli v pohraničí prísne zakázané, no české orgány nevedeli, ako sa zachovať v prípade žiadosti nemeckých vojakov.²⁷ Napriek minulým zákazom bola zábava poriadaná Nemcami povolená, čo vyvolalo minimálne rozpaky u miestnych ľudí. Na pokoji obyvateľstvu nepridali ani valutové problémy, ktoré sa vyskytli v Hornom Srní

a Květné.²⁸ Zmenšil sa aj objem tovarov dovážaných zo Slovenska. Chýbalo hydina, maslo, bravčové a hovädzie mäso, vajcia. Obchod bol pred rozdelením štátu čulý, no po 14. marci 1939 ustal. Vo všeobecnosti však možno povedať, že obyvateľstvo sa zmenám prispôsobilo s pokojom, bez väčších výhrad. V pohraničí síce vládla stiesnená nálada, očakával sa pokles životnej úrovne a zhoršenie opatrovania životných potrieb, no obyvateľstvo sa zmierilo s danou situáciou. V pomere obyvateľstva moravského a slovenského nastala ne dôvera a na oboch stranách sa objavila rezignácia.²⁹

Poznámky:

- 1 S i d o r, K.: *Takto vznikol Slovenský štát*. Bratislava 1991, s. 68–127.
- 2 K o v á č, D.: *Slováci–Česi–Dejiny*. Bratislava 1997, s. 73.
- 3 Státní okresní archiv (SOKA) Frýdek-Místek, fond Okresní úřad (OU) Místek, 241/39 pres.
- 4 SOKA Frýdek-Místek, fond OU Frýdek, 1/53/1939 pres.
- 5 SOKA Frýdek-Místek, fond OU Frýdek, 1/54/1939 pres.
- 6 K a m e n e c, I.: *Slovenský stát*. Praha 1992, s. 23–24.
- 7 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 442/1939 pres.
- 8 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 359/1939 pres.
- 9 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 1117/1940 pres.
- 10 SOKA Zlín, fond MEST NV Brumov-Bylnice, Pamětní kniha městyse Brumova, s. 125.
- 11 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 1117/1939 pres.
- 12 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 399/1939 pres.
- 13 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 359/1939 pres.
- 14 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 956/1939 pres.
- 15 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 369/1940 pres.
- 16 SOKA Uherské Hradiště, fond, OU Uherský Brod, 369/1940 pres.
- 17 SOKA Uherské Hradiště, fond Archiv obce Starý Hrozenkov, i. č. 19/1940.
- 18 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 1117/1939 pres.
- 19 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 857/1939 pres.
- 20 Štátny okresný archiv (ŠOKA) Považská Bystrica, fond Colný úrad a pasová kontrola Lysá pod Makytou–Strelenka (CUPK LS), 1118/1940. Údaje o vízovej politike sú len za rok 1939.
- 21 ŠOKA Považská Bystrica, fond CUPK LS, 7848/1940.
- 22 ŠOKA Považská Bystrica, fond CUPK LS, 146/1940.
- 23 K problematike malého pohraničného styku bližšie pozri J a n a s, K.: *Malý pohraničný styk medzi Slovenskom a Protektorátom Čechy a Morava*. In: *Malovaný kraj*, 5/2002, s. 8–9.
- 24 SOKA Frýdek-Místek, fond OU Frýdek, 399/1939 pres.
- 25 Slovenský národný archiv, fond Ministerstvo vnútra, 14955/1939 prez.
- 26 SOKA Frýdek-Místek, fond OU Frýdek, 286/1939 pres.
- 27 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 435/39 pres.
- 28 SOKA Uherské Hradiště, fond OU Uherský Brod, 121/1939 pres.
- 29 SOKA Frýdek-Místek, fond OU Místek, 300/1939 pres.

PhDr. Karol Janas (n. 1970), absolvent Univerzity Konštatína Filozofa v Nitre. V súčasnosti je doktorand v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. Venuje sa slovenským a českým dejinám v 20. storočí.

Building the Border between the Protectorate and Slovak State in Southeast Moravia in 1939

A b s t r a c t

The disorders of March 1939 showed also in the Moravian-Slovakian borderland. The dismissal of autonomous Slovak government did not cause the state breakup to stop, on the contrary, it accelerated it. There grew a new border in Southeast Moravia which had significant influence on the lives

of the local people. The Germans closed the new border immediately. In the beginning, the Czech policemen and customs officers assisted the Germans, who nevertheless later on overtook the border administration agenda completely and got rid of the Czechs. Other problems on the border were caused by the Slovak side, namely by its visa policy. The Slovak State strictly regulated the numbers of visiting foreigners, which applied to the Protectorate citizens as well. Later on, the border regulations were not so strictly observed and the local population found it easier to reluctantly put up with the current state of affairs.

Errichtung der Grenze zwischen dem Protektorat Böhmen-Mähren und dem Slowakischen Staat im Gebiet Südostmährens im Jahr 1939

Zusammenfassung

Die Märzunruhen 1939 wirkten sich auch im mährisch-slowakischen Grenzgebiet aus. Die Absetzung der autonomen slowakischen Regierung vermochte den Zerfall des Staats nicht aufhalten und führte im Gegenteil zu dessen Beschleunigung. In Südostmähren entstand auf einmal eine neue Grenze, die in das Leben der Einheimischen gravierend eingriff. Die Deutschen haben die neue Grenze sofort gesperrt. Anfangs arbeiteten Mitglieder der tschechischen Gendarmerie, der Grenzwa- che und Passkontrolle mit den Deutschen zusammen. Nach und nach haben jedoch die Deutschen die gesamte Agentur übernommen und somit die Tschechen ausgeschaltet. Auch die slowakische Seite hat zu den Problemen an der Grenze beigetragen, und zwar mit ihrer Visum-Politik. Der Slowakische Staat regulierte streng die Anzahl der Grenzüberschreitenden, was natürlich auch die Bewohner des Protektorats betraf. Mit der Zeit hat sich die Situation an der Grenze gelockert und die Einheimi- schen haben sich, wenn auch widerwillig, damit abgefunden.